

SPÅR

Specialmyndigheten för Pengaflöden, Återkrav och Revision

Organisations- och nyttoutkast

Detta dokument beskriver ett hypotetiskt förslag till en oberoende svensk kontrollmyndighet med uppgift att följa offentliga pengar, upptäcka felaktiga utbetalningar och ekonomiskt missbruk samt driva eller initiera återkrav. Ett faktiskt införande kräver detaljerad lagstiftning om bland annat sekretess, dataskydd, skatteuppgifter och myndigheternas ansvarsfördelning.

1. Grunduppgdrag

SPÅR ska följa offentliga pengar från beslut till slutlig användning. Myndigheten ska kunna granska statliga och kommunala bidrag, stöd, projekt, upphandlingar, investeringar och andra offentligt finansierade utbetalningar för att kontrollera att pengarna används för det ändamål som beslutats.

Grundprincipen är enkel: den som tar emot offentliga pengar ska kunna visa vart pengarna har gått, varför kostnaden varit rimlig och att villkoren för stödet har följts.

2. Bidragsfusk och felaktiga utbetalningar

SPÅR ska utveckla system för att upptäcka felaktiga eller dubbla utbetalningar, falska uppgifter, konstruerade anställningar, felaktig folkbokföring kopplad till ersättningar och andra upplägg där offentliga ersättningssystem utnyttjas.

Myndigheten ska kunna samköra uppgifter där lagstiftningen tillåter det och använda riskanalys för att prioritera ärenden. En automatisk riskflagga ska däremot inte i sig betraktas som bevis för fusk; den ska leda till kontroll och mänsklig prövning.

3. Bidrag till organisationer och projekt

När staten eller en kommun finansierar en förening, stiftelse, organisation eller ett projekt ska SPÅR kunna följa pengarna vidare genom mottagarens redovisning. Detta ska göra det svårare att flytta pengar mellan närstående organisationer, fakturera oskäligen kostnader eller använda stöd för andra ändamål än de beviljade.

Vid stöd som helt eller delvis förs ut ur Sverige ska SPÅR kunna kräva tillräcklig dokumentation för att kontrollera slutmottagare och användning, i den utsträckning villkoren för stödet och lagen medger det.

4. Konst, kultur och offentliga inköp

SPÅR ska kunna granska ekonomin bakom offentligt finansierad konst och kultur på samma sätt som andra offentliga inköp. Fokus ska ligga på **kostnad, upphandling, avtal, leverans och användning av offentliga medel** - inte på att myndigheten avgör vad som estetiskt är eller inte är 'riktig konst'.

Om ett offentligt konstverk exempelvis kostar avsevärt mer än jämförbara arbeten ska SPÅR kunna kontrollera hur priset uppkom, vilka anbud som fanns, eventuella intressekonflikter, underleverantörer och om det som avtalats faktiskt levererades.

På så sätt kan oskäligen priser, skenavtal och missbruk granskas utan att staten behöver skapa en myndighet som bestämmer vilken konstnärlig stil som är legitim.

5. Pengar som lämnar Sverige

SPÅR ska analysera offentliga pengaflöden som går till mottagare utanför Sverige och kontrollera att utbetalningar följer beslutade villkor och redovisningskrav. Myndigheten ska även kunna lämna relevanta uppgifter vidare till

Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten eller andra behöriga organ när granskningen indikerar skattefel, penningtvätt, bedrägeri eller annan ekonomisk brottslighet.

Privata internationella betalningar ska inte betraktas som felaktiga enbart därför att pengar lämnar Sverige. Frågan för SPÅR är om **offentliga medel har använts korrekt** eller om det finns konkreta indikationer på fel, medan skattefrågor hanteras enligt skattelagstiftningen av behörig myndighet.

6. Återkrav

När SPÅR konstaterar att offentliga pengar betalats ut felaktigt ska myndigheten, beroende på hur lagen utformas, kunna besluta om återkrav eller överlämna ett färdigt granskningsunderlag till den myndighet som gjort utbetalningen.

Vid misstanke om brott överlämnas ärendet till behörig brottsbekämpande myndighet. SPÅR:s uppgift är i första hand att **hitta pengaflödet, säkra ekonomiskt underlag och stoppa fortsatt felaktig utbetalning**; polis, åklagare och domstol ansvarar för brottsprocessen.

7. Föreslagna granskningsområden

Område	Vad SPÅR granskar
Välfärds- och individbidrag	Felaktiga uppgifter, dubbla ersättningar, identitets- och bosättningsrelaterade avvikelser där de är relevanta.
Förenings- och organisationsstöd	Slutmottagare, villkor, fakturor, närståendetransaktioner och faktisk verksamhet.
Offentlig konst och kultur	Prisbild, upphandling, avtal, leverans, intressekonflikter och kostnadsunderlag.
Offentlig upphandling	Överpriser, falska fakturor, närstående bolag, avtalstrohet och misstänkta upplägg.
Utlandsbetalningar av offentliga medel	Mottagare, syfte, spårbarhet och om stödet använts enligt beslut.
Skatterelaterade avvikelser	Identifiera indikationer och lämna vidare till Skatteverket/Ekobrottsmyndigheten när deras mandat berörs.

8. Förebyggande kontroll

Den största ekonomiska nyttan behöver inte komma från att straffa fusk i efterhand. SPÅR ska också kunna upptäcka riskmönster innan nästa utbetalning görs. Exempel kan vara samma bankkonto för ett stort antal påstått oberoende mottagare, återkommande fakturor mellan närstående aktörer, ovanliga prisavvikelser eller en mottagare som samtidigt söker oförenliga stöd.

Högriskärenden kan då stoppas för manuell kontroll innan ytterligare offentliga pengar betalas ut, förutsatt att lagen ger stöd för detta och att mottagaren kan få beslutet prövat.

9. Transparens mot allmänheten

SPÅR bör publicera återkommande rapporter över hur stora belopp som granskats, hur mycket som stoppats före utbetalning, hur mycket som återkrävts och vilka systemfel som upptäckts. Rapporterna ska så långt sekretessreglerna medger visa **vilka typer av system som läcker pengar**, inte publicera obestyrkta anklagelser mot enskilda personer.

10. Nyttan för Sverige

Mindre bidragsfusk: större sannolikhet att felaktiga utbetalningar upptäcks och återkrävs.

Bättre kontroll över skattepengar: staten kan följa finansiering längre än till den första mottagaren.

Mindre överprissättning: återkommande analys av upphandlingar och inköp kan upptäcka extrema prisavvikelser.

Svårare att gömma pengar: kedjor av bolag, organisationer och underleverantörer kan granskas när offentliga medel är inblandade.

Bättre beslutsunderlag: regeringen och andra offentliga organ får data om vilka stöd och system som har högst felutbetalningar.

Förebyggande effekt: vetskapen om att offentliga pengar kan följas och granskas kan minska incitamenten till missbruk.

11. SPÅR ska själv granskas

En myndighet med omfattande tillgång till ekonomiska uppgifter behöver starka integritetsskydd. Sökningar ska loggas, åtkomst ska vara behovsstyrd och otillåten användning av person- eller företagsuppgifter ska kunna leda till disciplinära och rättsliga konsekvenser. Oberoende revision och dataskyddstillsyn ska omfatta även SPÅR.

12. Kärnprincip

Följ pengarna. Kontrollera leveransen. Kräv tillbaka felaktiga utbetalningar. Lämna brottsmisstankar till rätt brottsbekämpande myndighet.

SPÅR bör inte ersätta Skatteverket, Riksrevisionen, Ekobrottsmyndigheten eller Polismyndigheten i deras kärnuppgifter. Ett färdigt förslag behöver i stället definiera vilka kontrollfunktioner som flyttas till SPÅR, vilka uppgifter myndigheten får tillgång till och hur dubbelarbete mellan myndigheter undviks.